

Kiket érdekel a Férfiak és Nők esélyegyenlősége Magyarországon? (A férfiakat)

Bagi Judit

(doktorandusz, PTE BTK IDI Politikatudományi Program)

Barlai Melani

(tudományos munkatárs, netPOL/Andrássy Egyetem)

Deczky Xénia

(egyetemi hallgató, Andrássy Egyetem)

Pető Andrea

(egyetemi tanár, CEU)

Összefoglaló

A téma fontosságának rámutatása után a tanulmány célja bemutatni a magyar társadalom (beleértve a külföldi magyarokat is) érzékenységét a férfiak és nők esélyegyenlőségét érintő kérdésekben különös tekintettel a földrajzi és a demográfiai (nem és kor) eloszlásra. A kérdéssor magyarországi kitöltőinek összesített megyei szintű vizsgálatánál Pest és Csongrád megye, valamint Budapest mutatkozott a legaktívabbnak. Ezzel ellentétben Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Békés megyéből válaszolták meg legkevesebben a kérdéseket. A Magyarországon kívül eső területeken a felhasználói aktivitás Ausztriában, Nagy-Britanniában és Németországban volt a legmagasabb. A nemek összetételét tekintve elmondható, hogy kiugróan nagyobb arányban képviselték a kérdőívet kitöltők között magukat a férfiak: a vizsgált időszakban a kitöltők közel kétharmada férfi volt. A 18 és 34 év közötti korosztály bizonyult mindkét nem képviselői között a legaktívabbnak, mely összefüggésben áll ennek a korcsoportnak az internet használatával. A projekt bemutatása ezen felül azt a célt szolgálja, hogy általánosságban rávilágítson a VOS és specifikusan a Vokskabin fontosságára és szerepére a 21. századi magyar társadalom politikai képzésében egyes szakpolitikai ügyek mentén.

A VOKSKABIN FÉRFIAK ÉS NŐK ESÉLYEGYENLŐSÉGE MAGYARORSZÁGON KÉRDŐÍV¹

A Vokskabin, a magyar választói orientációs program² a 2014-es választási év után azt tűzte ki céljául, hogy a választási időszakoktól függetlenül is foglalkozik aktuális társadalmi kérdésekkel és felméri azok megítélését a magyar parlamenti pártoknál. Így született meg az első nem választói orientációs, hanem csupán orientációs segítség a Férfiak és Nők esélyegyenlősége Magyarországon témában.

KIKET ÉRDEKELT A KÉRDŐÍV?

A jelenleg rendelkezésünkre álló adatok felhasználásával arról tudunk áttekintést nyújtani, hogy az Vokskabin kérdőívét, mely a férfiak és nők egyenlőségének magyarországi megvalósulásának témájában készült, a 2015. június 4. és 2015. szeptember 23. közötti időszakban mennyien töltötték ki és hogy milyen magyarországi és nemzetközi területi (ország, régió és város szintű) és demográfiai (kor, nem) jellegzetességek rajzolódnak ki a válaszadókra vonatkoztatva. Felhasználók alatt azokat a Vokskabin honlapra látogatókat értjük, akik a kérdőívet teljesen vagy részlegesen kitöltve eljutottak az utolsó, tehát az eredmény oldalig. A honlapra látogatókat, akik nem kezdték el a kérdőív kitöltését, de esetlegesen böngésztek az oldalt, vagy megszakították válaszadásaikat, nem vesszük figyelembe.

A felhasználtság földrajzi és demográfiai sajátosságainál a magyarországi és a kiugróbb külföldi adatokat vizsgáljuk. A kutatáshoz felhasznált adatokat a Google Analytics szoftver biztosította, amely a Vokskabin ezen kérdőívének 2015. Június 4-ei indulása óta méri az oldal felhasználtságát és annak területi eloszlását az IP címek szerint.

Fontos megemlíteni, hogy a felhasználók összessége főként új, de nagy számban visszatérő felhasználókból tevődik össze: az összes felhasználás 7,35 százalékát (1 816 kitöltő) a visszatérő felhasználók, vagyis akik egynél többször töltötték ki a kérdőívet, alkották. Ebből a számszerűsített adatból arra is tudunk következtetni, hogy milyen a visszatérő felhasználók területi eloszlása. A legtöbb visszatérő felhasználó Magyarországról származó IP-címmel

¹ A továbbiakban kérdőív.

² Bővebben a Vokskabinról lásd: www.vokskabin.hu.

rendelkezett, és arányuk az összes felhasználó 6,14 százalékát adta ki. Magyarországot az Egyesült Királyság (0,43 százalék), Németország (0,17 százalék) és Ausztria (0,09 százalék) követi. Fontos azonban itt megegyezni, hogy a Google Analytics nem mindig nyújt arra lehetőséget, hogy az egyszeri és a visszatérő felhasználókat külön tudjuk vizsgálni. E tekintetben az eredmények területi eloszlása torzulhat.

A Vokskabin a fent említett témában 21 kérdésből álló kérdőívet állított össze, melyet összesen **24712-en** töltöttek ki a vizsgált időszakban. Az egy nap alatti legtöbb felhasználót (több mint 17000-et) az oldal július 7-én regisztrálta, amikor az Index számolt be a kérdőívről. A Vokskabinról írt többek közt a HVG és a Hír24 is. A kezdeti magas látogatottság és felhasználtság³ után a vizsgált időszak utolsó napjáig, tehát szeptember 23-ig, hetente átlagosan közel 200-an töltöttek ki a kérdéssort. A felhasználók 7,35 százaléka többszörösen is ellátogatott az oldalra és használta az applikációt, ami arra enged következtetni, hogy a program játékosága sokak figyelmét felkeltette és motivált az „öntesztelgetésre”.

A KÉRDŐÍVFELHASZNÁLTSÁGA NEM ÉS KOR SZERINT

Fontos lehet megvizsgálni a területi eloszláson felül a felhasználók nemét és korát is. A kitöltők életkorát tekintve elmondható, hogy a 25 és 34 év közöttiek voltak a legaktívabbak: a kitöltők több mint egyharmada, 5 186 fő tartozik ebbe a korcsoportba. Őket követik a 35 és 44 év, majd a 18 és 22 év közöttiek. A 45 felettek nagyobb mértékű passzivitást mutatnak, összesen mindössze 22,7 százalékát teszik ki a kitöltőknek. Ez az arány magyarázható a fiatalabb korosztály az átlagosnál felüli internetezési aktivitásával. A nemek összetételét tekintve elmondható, hogy kiugróan nagyobb arányban képviseltették magukat a férfiak: Magyarországon a kitöltők közel kétharmada férfi volt, míg 35,71 százalékuk nő. A nemek aktivitásának földrajzi területi elosztását vizsgálva, látható, hogy minden külföldi országban több férfi mint nő töltötte ki a kérdőívet.

Az életkor szerinti aktivitás nem különbözik a különböző nemeknél, vagyis a sorrend azonos, és a fiatalok aktívabbnak bizonyultak mindkét nem képviselői között. Ha a nemek szerinti aktivitást korcsoportokra bontva vizsgáljuk, kitűnik, hogy a férfiak aktivitása minden

³ Június 4 és július 4 között hetente átlagosan 800-an, majd júl. 5 és 11. között összesen 18429-en, 12. és 18. között 570-en töltöttek ki a tesztet.

korcsoportban megelőzte a nőket. Az új kitöltők és visszatérők aránya kor szerinti bontásban egyenesen arányos.

A MÉDIA SZEREPE

A Google Analytics felületlehetőséget nyújt arra is, hogy megvizsgáljuk, hogy a felhasználók közvetlenül vagy egy másik csatornáról (pl. egy újságcikk alapján vagy közösségi oldalon olvastak róla) jutottak el az oldalra és töltötték ki a kérdőívet. A válaszadók 77,81 százaléka közvetett úton jutott el a kérdőívhez, vagyis a médiában megjelent egyik újságcikken az ottani linkre kattintva jutott el az applikációig. Ezzel ellentétben a felhasználók csupán 15,49 százaléka érte el a tesztet „közvetlen úton”, tehát a vokskabin.hu-t begépelve, 4,05 százalékuk közösségi médián keresztül (főleg a Facebookon történt megosztásokra kattintva) és 2,65 százalék „organic search” által, amely azokra a felhasználókra utal, akik egy böngészőben kerestek rá a Vokskabinra, feltételezhetően szintén valamelyik médiái forrásból tájékozódva a teszt létezéséről.

Mivel a kitöltők legnagyobb arányban „közvetett úton” jutottak el a kérdőívhez, érdemes megvizsgálni, hogy a forrást melyik oldal biztosította. Ha a forrás oldal szerint lebontva vizsgáljuk a kérdőív oldalára látogatókat, kiemelkedik az index.hu-ról érkező felhasználók száma 15854 felhasználóval. Érdekesség, hogy az index.hu-n megjelent cikken keresztül kétszer annyi férfi érkezett a Vokskabin oldalára és töltötte ki a kérdőívet, mint nő. Ez vélhetően a cikket bereklámozó fotó, amely két egymással csókolózó nőt ábrázol, a férfiakra gyakorolt hatására vezethető vissza. A hvg.hu és hír24.hu cikkben lévő linkre kattintva is nagy számban töltötték ki a kérdőívet. Az utóbbi médiumok is, ugyan minimális különbséggel (a nők aránya majdnem elérte az 50 százalékot), de többségében a férfiak szőlítetták meg.

A KÉRDŐÍV FELHASZNÁLTSÁGÁNAK KÜLFÖLDI MUTATÓI

Az applikáció felhasználtsági mutatóit vizsgálva kitűnik, hogy az alkalmazást külföldi IP címekről is nagy számban töltötték ki. A jelentős mértékű külföldi felhasználtság (21,87 százalék) egyik oka, hogy az oldal kétnyelvű: a kérdőívek, segédanyagok és a háttér-információk nem csak magyarul, hanem német nyelven is elérhetőek. A külföldi részvétel magyarázataként szolgálhat az is, hogy az utóbbi években a kedvezőtlen gazdasági helyzetből adódóan sokan költöztek külföldre. A három legnépszerűbb célország a magyar elvándorlók számára: az Egyesült Királyság, Németország és Ausztria (KFT Kreátor). Egy KSH gyorsbecslés szerint ez a szám körülbelül 335 ezerre tehető, amely adat azonban csak azokat a magyar állampolgárokat foglalja magába, akik rendelkeznek magyarországi lakcímmel, avagy

pénzbeli juttatással támogatnak egy hazai háztartást. Ellenben igen nagy arányt tesznek ki azok a kivándorlók, akik az előbb említett csoportokba nem tartoznak bele és így kimaradnak a felmérésekből.

Érdeemes megvizsgálni, hogy milyen kép rajzolódik ki a Vokskabin kérdőívének külföldi felhasználói körében. A kitöltők területi eloszlását tekintve érdemes megjegyezni, hogy míg az összes kitöltés 78,13 százalékát a magyarországi kitöltések, a külföldről érkező kitöltések közel egy negyedét tették ki. A Magyarországon kívül eső területeken a felhasználások száma az Egyesült Államokban volt a legmagasabb, ahol az összes felhasználó 3,21 százaléka, tehát 794-en használták az applikációt. A második helyen pedig Németország áll 752 kitöltővel, ami 3,01 százalékát teszi ki az összefelhasználóknak. A harmadik helyen az Egyesült Királyság áll 744 kitöltött kérdőívvel, míg Ausztria a negyedik helyet kapta 273 kitöltéssel.

Az Egyesült Államok (318 Millió), Németország (80,9 Millió), Egyesült Királyság (64,5 Millió) és Ausztria (8,5 Millió) népességi mutatóit figyelembe véve ezen országok sorrendje felcserélődik: a legaktívabb ország Ausztria, ezt követi Nagy-Britannia majd Németország. (Population Reference Bureau, 2014)⁴.

Ha vetünk egy pillantást az abszolút számokra, feltűnik az Egyesült Államokból és az Egyesült Királyságból érkező nagyobb érdeklődés. Itt fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a kérdőív angolul nem volt elérhető. Ebből arra következtetünk, hogy az Egyesült Államokból és Angliából „érkező” kitöltések a külhoni magyaroktól, esetlegesen a németül tudó felhasználóktól származnak

A német régiók tekintetében a kérdőívénél kirajzolódik egy „nyugat-német” dominancia: A legtöbben Baden-Württemberg, Bajorország és Észak–Rajna–Vesztfália területéről használták az applikációt. Érdeemes megemlíteni, hogy a németországi kitöltők csupán 4,58 százaléka a volt keletnémet tartományok lakosa illetve olyan felhasználó, aki a kitöltés időpontjában ezen tartományok egyikében tartózkodott. A keleti régiók felhasználói számához továbbá hozzáadódik a berlini kitöltők egy része, amely a németországi felhasználók 11,51 százalékát tette ki.

Ausztriában összesen 273-an válaszolták meg a kérdéseket, így a szomszédos ország a negyedik helyre került Vokskabint kitöltő országok listáján. Bécsben 178-an töltötték ki a

⁴ Population Reference Bureau (2014): World Population Data Sheet, http://www.prb.org/pdf14/2014-world-population-data-sheet_eng.pdf (letöltés: 2015.11.03).

Vokskabin kérdőívét, amely az Ausztriából érkező összes kiöltések 65,2 százalékát teszi ki. Ez betudható Bécs közelségének, valamint az ottani nagyszámú magyar lakosságnak.

A legaktívabb külföldi városként London bizonyult 363 kitöltéssel, melyet Bécs követ. Harmadik és negyedik helyen Chicago és Berlin szerepel. Érdekesség, hogy London és Bécs a magyarországi városok között is előkelő helyen szerepelne ekkora számmal. Nem elhanyagolható azonban a tény, hogy az utóbbi években London kedvelt célja lett a kivándorló magyaroknak, melynek köszönhetően mára ott él az egyik legnagyobb számú Magyarország határain kívül lévő magyar közösség. Nagy valószínűséggel erre is visszavezethető a kimagasló londoni részvétel.

A KÉRDŐÍVELHASZNÁLTSÁGÁNAK MAGYAR MUTATÓI A VÁROSOKBAN

Az abszolút számok tekintetében Budapest könyvelheti el 12 523 kitöltéssel a legtöbb felhasználót, míg a második helyen Szeged áll 555 kitöltéssel, akit Pécs követ 370 felhasználóval. A felhasználók számát tekintve, a lakosság nagyságához viszonyítva egy valamivel másabb képet kapunk (KSH, 2015a).⁵ A Vokskabin mobilizálási „versenyében” Budapest került a ranglétra első helyére: a 12523 felhasználó a lakossághoz viszonyítva 0,71 százalékos részvételt jelentett a kérdőív tekintetében. A fővárost a Fejér megyei Martonvásár kivételével Pest megyei városok követik: Szentendre, Vác és Budaörs. Pest megyében összesen 1413-an válaszoltak a Vokskabin kérdéseire.

A férfiak és nők esélyegyenlőségének témájában készült kérdéssor kitöltésének vizsgált időszakában a városok szempontjából Budapest és a kis lakossággal rendelkező Martonvásár mellett Szentendre is a legaktívabbak közé tartozott. Az átlagosnál magasabb részvétel háttérében a város, mint dinamikusan fejlődő kistérség, megkülönböztető jegyei állhatnak. Ezekhez tartozik például a jól szervezett civil társadalom, a magas iskolázottsági mutatók, továbbá a tudásorientált, különböző vezető és értelmiségi beosztásúak magas száma a lakosságon belül (Forray, 2008). Magas továbbá Budapesten és környékén, így főképpen Szentendrén és Pilisvörösváron a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma (Forray, 2009). Továbbá Szentendre kitűnő példája egy olyan kisvárosnak, amely vidéki település, de lakossága a városban foglalkoztatott, magasan képzett társadalmi csoportok tagjai Becsei, 2006). Természetesen ennek a trendnek kedvez Budapest közelsége is. Egy másik fontos szentendrei sajátosság a szerb nemzetiség jelenléte a „félszigeten”, ahol a korabeli szerb

⁵ KSH (2015a): Magyarország közigazgatási helynévkönyve, 2015. január 1., http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2015.pdf (letöltés: 2015.11.03).

kulturális, politikai és vallási élet tudott kibontakozni. A választói magatartás tekintetében azért is érdekes a szerb nemzetiség, mivel rájuk rendkívül magas iskolázottság jellemző (Szerb Országos Önkormányzat). A szerb nemzetiség mellett letelepedett a horvát, lengyel, görög, roma, román és szlovák kisebbség is, amelyek mindegyike 2014 októberétől külön települési önkormányzattal rendelkezik (Nemzeti Választási Hivatal, 2014). Ugyan a nemzetiségek sokszínűsége történelmileg nem kifejezetten bizonyíték a magas választási részvételre (Egry, 2006), Szentendre fejlett politikai kultúrája ösztönző erővel hat az ott élőkre, amiben VOS-eknek és a Vokskabinnak is szerepe lehet.

A KÉRDŐÍV FELHASZNÁLTSÁGÁNAK MAGYAR MUTATÓI A MEGYÉKBEN ÉS BUDAPESTEN

A kérdőív magyar felhasználóit összesítve megyei szinten a megyék népesség eloszlását figyelembe véve a következő képet kapjuk (KSH, 2015b):⁶ A legaktívabb megyék között a ranglista legelején egyértelműen Pest megye áll 13156 kitöltéssel, amennyiben a budapesti kitöltéseket is hozzászámoljuk. Ha a budapesti adatokat a megyei szinthez soroljuk, ez a sorrend megváltozik és 12523 felhasználóval Budapest kerül az első helyre, míg 633 kitöltéssel Csongrád megye a másodikra és 1413 felhasználóval pedig Pest megye a harmadikra.

A kitöltések tekintetében a legpasszívabb régiókként a következő megyék mutatkoznak: az észak-magyarországi Nógrád megye 52 felhasználóval, az észak-alföldi Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 216 felhasználóval és a szintén dél-kelet–magyarországi Békés megye 143 felhasználóval.

Az összesített felhasználói adatok tekintetében Magyarországon egy kelet-nyugati illetve egy észak-közép-nyugati tagoltság alakult ki, amely visszatükrözi az ország gazdasági fejlettségének térképét is. Megállapítható tehát, hogy Magyarországon a Vokskabin felhasználtsága a gazdaságilag fejlettebb megyékben, Budapestet is beleszámolva, magasabb, míg az országos viszonylatban hátramaradottabb régiókban a kitöltések aránya alacsonyabb.

VÁLASZOK A KÖZVÉLEMÉNYKUTATÁS TÜKRÉBEN

Ha megvizsgáljuk az egyes kérésekre leadott Igen, Nem és Nem tudom válaszok arányát, szembetűnik, hogy a legnagyobb bizonytalanság a 21. kérdés okozta. A kérdésre: „Támogatna-e Ön olyan intézkedéseket, amelyek azt célozzák, hogy több lány tanuljon

⁶ KSH (2015b): A lakónépesség nem szerint (2001-), 2015. január 1, http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd003b.html?down=1033.6 (letöltés: 2015.11.03).

tovább természettudományi, mérnöki és informatikai területen?” a kitöltők 15,6 százaléka válaszolta azt, hogy „nem tudom”. 65 százalékuk egyébként támogatna az elképzelést. A legmegosztóbbként a 10. kérdés mutatkozott. Arra, hogy „külön intézkedésekkel támogassa-e az állam a roma nők munkavállalását?” a válaszadók 44,56 százaléka válaszolt nemmel és 45,96 százaléka igennel. Hasonlóan erősen polarizált a kérdés, hogy: „Ön szerint összeegyeztethető-e az emberi méltósággal a prostitúció?”. A válaszadók 45,2 százaléka nem véli összeegyeztethetőnek, míg 41,69 százalékuk ellentétes véleményen van. Ennél a kérdésnél is jóval 10 százalék felett van a bizonytalanok aránya. A 20. (Ön szerint feladata-e az államnak a családon belüli erőszak áldozatainak védelme?), az 1. (Egyetért-e Ön azzal, hogy a nőket és a férfiakat egyenlő jogok illetik meg?) és a 18. (Helyesli-e Ön azt, ha a lányok autóval is játszhatnak az óvodában és a fiúk főzőcskézhetnek?) kérdések kapták a legnagyobb támogatást, 97,7; 96,8 és 89,6 százalékos igen „szavazattal”. Továbbá azt, hogy a nők ugyanazért a munkáért kevesebbet keresnek, mint a férfiak a felhasználók 95,1 százaléka tartja helytelennek.

Az azonos nemű párok házasságkötésével a válaszadók 33,8 százaléka nem ért egyet, míg 59,56 százaléka támogatja azt. A nők a férfiaknál korábbi nyugdíjazását a kitöltők 60,1 százaléka nem, míg 32,2 százaléka támogatja. Az apák szülői szerepvállalásának állami támogatását 79,3 százalékban helyeslik. Több női képviselőt a parlamentben a felhasználók 68,7 százaléka szeretne és 73,64 százaléka támogatná, hogy a következő 15 éven belül Magyarország élén egy miniszterelnök nő álljon.

KÖVETKEZTETÉSEK

A Vokskabin kérdőív statisztikai adatai a felhasználók demográfiai jellegzetességét, viselkedését és földrajzi elosztását tekintve a következő következtetéseket vonhatjuk le:

1. A közel 24 000 felhasználó fémjelzi a téma relevanciáját és a társadalmi igényt arra, hogy a férfiak és nők esélyegyenlőségének kérdéseivel a politikai képzés szintjén is foglalkozzunk;
2. A férfiak a női felhasználókhöz képest nagyobb arányú érdeklődése (a magyarországi és a külföldi mutatókat tekintve is) ellentmond annak a sztereotípiának, miszerint legfőképpen a nők foglalkoznak a nemek esélyegyenlőségét érintő kérdésekkel;
3. A legaktívabbnak a 18-34 éves korosztály mutatkozott, amely ellentmond annak a tévhitnek, hogy a fiatalok nem mutatnak érdeklődést társadalompolitikai kérdések iránt. Ez különösen nem igaz akkor, ha modern, játékos formában szólítjuk meg őket.

4. A pártok válaszadásaiból kiolvasható, hogy a magyar politikai pártoknál a női esélyegyenlőség követelése egy közös minimum;
5. A média, különösen az online média érzékenysége a téma iránt jelentősen hozzájárul a felhasználók számának, valamint a politikai képzettségük szintjének növeléséhez;
6. Az összesített felhasználói adatok tekintetében egy kelet–nyugati, illetve egy észak–közép-nyugati tagoltság alakult ki, amely visszatükrözi az ország gazdasági fejlettségének térképét is.
7. A legtöbb Budapestről és Pest megyéből, tehát az ország legdinamikusabban fejlődő részeiről keresték fel az oldalt. Hogy elkerüljük a „vízfejűséget” a politikai képzésben, a jövőre nézve kiemelt szempontnak kell lennie a fejletlenebb régiókban élő felhasználók megszólítása.
8. Összességében elmondható, hogy a felhasználók átlagosan 75-80 százalékban támogatják a férfi és a női esélyegyenlőségére irányuló intézkedéseket és ötleteket. A támogatói hangulat azonban jelentős mértékben csökken, ha a roma nők esélyegyenlőségéről van szó - és valószínűsíthetően akkor is, ha a roma férfiakéről. Ez egyébként szembemegy a parlamenti pártok közös minimumával is (kivéve a Jobbikét).

A KÉRDŐÍV RELEVANCIÁJA ÉS HÁTTÉRINFORMÁCIÓK

Az előző évszázad társadalmi nemek közötti esélyegyenlőségre vonatkozó törekvéseinek köszönhetően mára formális jogi szempontból számos államban, köztük Magyarországon is megvalósult a nők és férfiak közötti egyenlőség. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának (EUAC) 20. cikke szerint „a törvény előtt mindenki egyenlő” (EUAC, 2012). A magyar Alaptörvény a következőképpen fogalmaz: XV. cikk (1) bekezdésében: „a törvény előtt mindenki egyenlő”, a XV. cikk (3) bekezdése pedig ezt írja: „a nők és férfiak egyenjogúak” (Magyarország Alaptörvénye, 2011). Ezen szabályozások ismertetését követően akár pontot is tehetnénk az ügy végére, vagy egyáltalán nem kellene megkérdőjeleznünk a társadalmi nemek közötti egyenlőség gyakorlatban történő megvalósulását, hiszen a törvények betartása minden állampolgár számára kötelező érvényű, megszegéséért pedig szankció jár. A nőknek ma nem csak olyan jogaik vannak, melyek 100-150 évvel ezelőtt elképzelhetetlenek lettek volna, hanem a korábban kizárólag a társadalom férfi tagjai által birtokolt szerep és feladatkörök betöltésére is lehetőségük nyílik. Ma egy Európában vagy hazánkban élő nő szavazhat, politikus, vállalatvezető, akadémikus lehet, élhet az abortusszal, annyi gyermeket szülhet,

amennyit szeretne, dönthet úgy, hogy egyáltalán nem vállal gyermeket, szingliként él vagy egy azonos neművel létesít élettársi viszonyt.

Ezen tények birtokában fel is tehetjük a kérdést: Miért szükséges, hogy a „gender” témakörével közpolitikai, tudományos és hétköznapi diskurzusok mentén is foglalkozzunk? Milyen apropó értelmében válik relevánssá a nők és férfiak közötti tényleges egyenlőség megkérdőjelezése?

A gender kifejezés szó szerinti jelentése társadalmi nem. Fogalmi meghatározás tekintetében pedig az alábbiértjük alatta: „Egy nőnek illetve férfinak született személyt nem csak az határoz meg, hogy milyen kromoszómái vannak, hanem az is, hogy miként nevelkedik, milyen (társadalmi) nemi szerepeket tanul, hogyan értelmeződnek számára társadalmi lehetőségei – és természetesen ettől elválaszthatatlanul az is, hogy ténylegesen milyen társadalmi lehetőségei vannak” (Ilonszki, 2013: 30). Amint látjuk a lehetőség kifejezés hangsúlyosan jelenik a gender fogalmi magyarázatában. Ezt azért fontos kiemelni, mert attól, hogy például egy nőnek a jogi szabályozásoknak köszönhetően lehetősége van az országgyűlési politikusi tisztséget betölteni, nem biztos, hogy a társadalmi körülmények is támogatják azt. A szakirodalom üvegplafon jelenségnek nevezi azokat a gátakat és korlátokat, melyek a nőket korlátozzák a társadalmi ranglétrán történő előrelépésben. Egy olyan (láthatatlan) határt jelöl továbbá az üvegplafon, amelyen túl az előrelépésre rendkívül kevés esély adódik. Ezen tények tükrében nem véletlen tehát, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete, valamint az Európai Unió napjainkban számos stratégia és program keretén belül igyekszik felszámolni a tagállamokon belüli, társadalmi nemek között fennálló különbségeket.

Az ENSZ, valamint az EU nők és férfiak közötti egyenlőség megteremtésére vonatkozóan a néhány fontosabb „lépcsőfokot” kiemelni az eredmények jobb értelmezése miatt. Pekingben 1995-ben az Egyesült Nemzetek Szervezetének Nők Negyedik Világkonferenciáján megfogalmazott gender mainstreaming, azaz „a nemek esélyegyenlőségére vonatkozó átfogó politika követelmény” életre hívása meghatározó erővel bírt az elkövetkezendő évek nők és férfiak közötti egyenlőséget szorgalmazó programok és stratégiák kialakítására vonatkozóan. A gender mainstreaming „azt az igényt fogalmazza meg, hogy az esélyegyenlőséget - köztük a nemek esélyegyenlőségét - a politikai döntéshozatali szervek minden politikai döntésük, akciójuk szerves részévé tegyék” (Antoni, 2013). Néhány évvel korábban, 1979-ben szintén az ENSZ keretein belül került megfogalmazásra, a CEDAW (Committee on the Elimination of Discrimination against Women), amely a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetések minden formájának felszámolását célozza meg. Az

Európai Unió főbb ide vonatkozó lépéseiként említhetjük meg, hogy már 1957-ben a Római Szerződésben megjelent az azonos munkáért egyenlő bérezés elve. Az 1997-ben létrejött Amszterdami Szerződés a férfiak és nők egyenlőségét a Közösség egyik alapvető feladatának nyilvánítja (NEB, 2009: 4). Az EU Alapjogi Chartájának (2000) 23. cikke kimondja, hogy a „nők és férfiak közötti egyenlőséget minden területen, így a foglalkoztatása, a munkavégzés, és a díjazás területén is biztosítani kell” (NEB, 2009: 7). Fontos előrelépést jelent továbbá a 2006-ban alakult Nemek Közötti Egyenlőség Európai Intézete, amely „tevékenységével támogatja az európai intézményeket és tagállamokat a nemek közötti egyenlőség előmozdítása terén valamennyi közösségi politikában és azokon alapuló nemzeti politikákban, valamint a nemi alapú megkülönböztetés elleni küzdelemben” (NEB, 2009: 13). Terjedelmi korlátok miatt nem áll módunkban részletekbe menően bemutatni a tagállamok nők és férfiak közötti egyenlőség megteremtésére vonatkozó tevékenységét, ám meg kell jegyezzük, hogy az európai országok között nagy eltérések figyelhetők meg egy-egy társadalmi nemekkel kapcsolatos kérdéskör mentén.

MINDEZEK A SZÁMOK TÜKRÉBEN

A következőkben ezen fogalmak és programok keretébe ágyazva Európára vonatkoztatva tekintjük át azon életterületeket, amelyek esetében napjainkban sem egyértelmű vagy éppen kérdőre vonható a nők és férfiak közötti egyenlőség megvalósulása, esetleg a szabályozások hátrányosan érintik a (magyar) nőket. Jelen kitekintés (mely nem törekszik a teljesség igényére) segítséget nyújt abban, hogy megértsük a kérdőívben feltett egyes kérdések relevanciáját, valamint kontextusba helyezzük a társadalmi nemek közötti egyenlőség fontosabb hazai aspektusait.

Ha szimplán a számokat és a gazdasági mutatókat vesszük figyelembe, akkor az Eurostat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy az Európai Unió tagállamaiban a nők és férfiak közötti bérkülönbség átlaga 18,4 százalék (Eurostat 2013) Ugyanazért az elvégzett munkáért tehát az EUs országokban nők közel 17 százalékkal kapnak kevesebb juttatást, mint a férfiak. Hazánkban ezen a mutató 2013-ban 18,4 százalékon állt, tehát a bérezést tekintve hátrányosabb helyzetben vannak a magyar nők, mint az EUs átlag (Ibid.). Itt fontos megemlíteni, hogy Magyarországon a főzés, a mosogatás, a bevásárlás és a takarítás nagy részét a nők végzik.

Amennyiben nők döntéshozatali, de különösképpen a politikai pozíciók esetében megvalósuló képviseletét vesszük szemügyre szintén jelentős egyenlőtlenségekkel találkozunk.

Magyarországon lassan 200 éve annak, hogy bevezették a miniszterelnöki tisztséget, ám ezen pozíció birtokosa azóta sem volt nő. Az országgyűlési politikusi számarányokat illetően elmondható, hogy a rendszerváltás óta a nők országgyűlési reprezentációjának aránya 10 százalékon stagnál. Igaz, hogy a szocializmus idejében ennél magasabb is volt az országgyűlésben helyet foglaló nők számaránya, ám ez csak „alibi” döntéshozatali pozíciót jelentett a nők számára (Pető, 2003: 112). Jelenleg világviszonylatban a 117., az EUs tagállamok tekintetében pedig az utolsó helyen állunk a nők a döntéshozatalban való részvétele tekintetében (IPU, 2015). Jelenlegi kormányunk mindegyik minisztere férfi. Ezen tények ismeretében talán irrelevánsnak tűnhet azon kérdés feltétele, hogy „Lesz női miniszterelnöke Magyarországnak?”. Az magyarnarancs.hu-n márpedig ezzel a címmel jelent meg egy írás⁷ októberben, mely a 2015-ös Eurobarométer kutatások ismertetésével elemzi a magyar lakosság nők politikai részvételével kapcsolatos véleményét. A megkérdezettek 79 százaléka „kényelmesen érezné magát”, 7 százalék számára pedig „közömbös”, ha Magyarországnak női miniszterelnöke lenne. Összességében a magyarok 86 százalék egyetértene azzal, hogy hazánk élén egy női vezető álljon, ez egyébként 8 százalékpontos növekedést jelent a 2012-es felmérésekhez viszonyítva (Reiner, 2015). Az Eurobarométer 2014-es „Nemek közötti egyenlőség felfogása” elnevezésű kutatás⁸ eredményei szerint a magyarok, valamint az EUs állampolgárok szerint a nők és férfiak közötti egyenlőtlenség felszámolása esetében 5. legsürgősebben változtatásra szoruló terület a nők alacsony politikai és döntéshozatali reprezentációja. A felmérés legégetőbb problémaként a nők elleni erőszak felszámolását hozta ki. A magyarok 51, míg a tagállamok lakosainak 59 százaléka véli úgy, hogy a nők elleni erőszak a nemi egyenlőtlenségek azon területe, amellyel a legsürgősebben foglalkozni kellene. Hazánkban az EU-s tagállamokénál lényegesen kevesebb adat áll rendelkezésre a témában, ám az tudható, hogy „Magyarországon minden negyedik nő kerül élete során legalább egy olyan párkapcsolatba, amelyben rendszeresen bántalmazzák” (Wirth, 2014: 51). A családon belüli erőszak elkövetőinek nagy többsége (83,5 százalék) férfi (KSH, 2013).

Az tudományos pályán történő szerepvállalás esetében is tapasztalhatunk egyenlőtlenséget a társadalmi nemeket érintően. Az EUs tagállamok tekintetében a felsőoktatásban tevékenykedő kutatók között jelentős megoszlás tapasztalható a különböző tudományterületeket, valamint a

Reiner Roland (2015): Lesz női miniszterelnöke Magyarországnak? <http://magyarnarancs.hu/republikon/lesz-noi-miniszterelnoke-magyarorszagnak-96871>

⁸ Eurobarométer (2014): Nemek közötti egyenlőség felfogása. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_428_fact_hu_hu.pdf

nemek arányát érintően. Az Európai Bizottság által 2012-ben publikált *She Figures* kiadványból megtudható, hogy nemek közötti legnagyobb különbség a mérnöki és műszaki pályán dolgozó kutatók esetében mérhető. A magyar felsőoktatásban mérnöki és műszaki területen kutatók között mindössze 7 százalék a nők aránya, ugyanezen adat Romániában 39, Szlovéniában pedig 25 százalék. A nemek aránya a humán tudományok és az orvostudomány tekintetében a legkiegyenlítettebb. (Európai Bizottság She Figures 2012). Ám megjegyzendő, hogy minél inkább előrehaladunk az akadémiai ranglétrán, annál inkább csökken a nők aránya. Míg a PhD fokozat megszerzése nagyjából egyenlő arányban történik meg, addig az egyetemi tanároknál lényegesen kevesebb

Összességében a magyar lakosság 57 százaléka van azon a véleményen, hogy a nemek közötti egyenlőség „elterjedt” hazánkban, mely némi lemaradást jelent a 62 százalékos EUs átlaghoz viszonyítva (Eurobarométer, 2014).

FELHASZNÁLT IRODALOM

Antoni Rita (2013): Az ENSZ a nők helyzetének javításáért. <http://nokert.hu/index.php/jogok-eselyek/jogok-eselyek/1257-az-enz-a-nk-helyzetenek-javitasaert>

Becsei József (2006): A magyarországi népesség iskolázottságának területi viszonyai. In: Kiss A Mezősi G-Sümegehy Z. (szerk.): Táj, környezet és társadalom. Ünnepi tanulmányok Keveiné Bárány Ilona professzor asszony tiszteletére. Szeged, 99-107.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012): EUR-Lex. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

Balogh Lídia (2015): A nemek közötti egyenlőség normáira vonatkozó vallási megközelítések és a „gender-ideológia” diskurzusa: I. rész. KÖZJOGI SZEMLE 8:(1) pp. 50–57.

Barlanginé Kelemen Ida (2008): Női képviselők – női képviselet? PhD. értekezés. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/349/1/kelemen_ida.pdf

Egyenlő Bánásmód Hatóság (2011): A férfiak és nők közötti jövedelem-egyenlőtlenség és a nemi szegregáció a mai Magyarországon. http://www.egyenlobanasmod.hu/tamop/data/TAMOP_EBH_1_szakertoi.pdf

Európai Bizottság (2014) Eurobarométer 2014 http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_428_fact_hu_hu.pdf

Európai Parlament (2009): Nőjogi és Esélyegyenlőségi Bizottság (NEB). Közlemény a képviselők részére A nők jogai és az esélyegyenlőség. <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200908/20090831ATT59977/20090831ATT59977HU.pdf>

European Commission (2012): She Figures 2012. Gender in Research and Innovation. Statistics and Indicators. http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/she-figures-2012_en.pdf

http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/data/document/gendermain_hu.pdf

Eurostat (2013): Gender pay gap statistics. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_pay_gap_statistics

Forray Katalin (2008): A foglalkoztatottság és a munkanélküliség szerkezetét befolyásoló társadalmi területi tényezők, Az OFA/6341/26 sz. kutatás zárótanulmánya. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet. Budapest, http://www.forraykatalin.hu/doski/OFA_tarsadalmi-teruleti.pdf

Forray Katalin és Híves Tamás (2009): Az iskolázottság, a foglalkoztatottság és az ingázás területi összefüggései. Szociológiai Szemle, 19(2): 42-59, http://www.szociologia.hu/dynamic/SzocSzemle_2009_2_42_59_ForrayK_Hives.pdf

Magyarország Alaptörvénye (2011): NetJogtár. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV

Pető Andrea (2003): Napasszonyok és holdkisasszonyok: A mai magyar konzervatív női politizálás alaktana, Balassi Kiadó, Budapest.

Reiner Roland (2015): Lesz női miniszterelnöke Magyarországnak? <http://magyarnarancs.hu/republikon/lesz-noi-miniszterelnoke-magyarorszagnak-96871>

Wirth Judit (2014): A Magyar Női Érdekvégyesítő Szövetség ajánlásai a nők elleni erőszak területén. pp. 51-63. <http://noierdek.miria.hu/wp-content/uploads/2014/03/ajanlas1.pdf>